

Strona znajduje się w archiwum.

'Żołnierze wyklęci'. Ucieczka z więzienia na Zamku w Lublinie

Bohaterem jest **Leon Majchrzak, ps. 'Dzięcioł'**, 'Wierzba', 'Leonek'. Przedwojenny kapral WP, w okresie okupacji hitlerowskiej żołnierz krasnostawskiego 'Kedywu' Armii Krajowej oraz Batalionów Chłopskich, którego dowódcą był m.in. mjr Stanisław Sokołowski ps. 'Rolnik' odznaczony Krzyżem Walecznych i Virtuti Militari (zabity przez UB i NKWD w obławie - listopad 1945).

dr Dariusz Kiszczak, LSCDN w Lublinie

'Żołnierze wyklęci'. Ucieczka z więzienia na Zamku w Lublinie

Po wkroczeniu wojsk radzieckich i Ludowego Wojska Polskiego na Lubelszczyznę 'Dzięcioł' został aresztowany a następnie skazany przez sąd wojskowy na karę śmierci m.in. za „przynależność do AK i niezgłaszanie się do wojska”. Wyrok zamieniono na 10 lat więzienia.¹

Miejsce. 'Wierzba' odbywał karę w ciężkim więzieniu na Zamku Lubelskim (w okresie okupacji hitlerowskiej katowni SS i Gestapo). „Więźniowie byli najczęściej osadzani w baszcie, gdzie przechodzili kwarantannę trwającą 2 tygodnie. Warunki sanitarne były tu straszne, spano na betonowej podłodze, gdyż sienników nie było. Baszta była zapluskwiona, a więźniowie zawszeni. Po kwarantannie rozdzielano więźniów do cel w głównym gmachu Zamku. Również cele były przepełnione do granic możliwości, zimne i także zapluskwione. Panował w nich fetor z najczęściej przepełnionych kibli. /.../. W wydzielonych celach więziennych na Zamku mieścił się

areszt śledczy WUBP. Na I piętrze (w skrzydle z basztą) znajdowały się cele, w których prowadzono przesłuchania”.²

Leon Majchrzak zbiegł z więzienia na Zamku Lubelskim uwalniając około dwudziestu więźniów „...dzięki pomocy wartowników. Prawdopodobnie 13 lutego 1945 r. otrzymał od nich broń i wypuścił z cel ok. 20 więźniów, uciekł do Gorzkowa [wieś w woj. lubelskim]. Następnie cały czas funkcjonował w konspiracji, po czym związał się z lokalnymi strukturami Zrzeszenia ‘Wolność i Niezawisłość’”.³

Była to jedyna udana ucieczka z więzienia na Zamku Lubelskim. O jej przebiegu i uwolnionych wspomina Zofia Leszczyńska w kontekście biografii ‘Dzięcioła’: „W nocy z 18/19 lutego 1945 r. Majchrzak uciekł z więzienia na Zamku w wyniku akcji żołnierzy WP z Batalionu Ochrony Jeńców”.⁴

Obszerniej o jej przebiegu i uczestnikach Mieczysław Szefer (niestety autor zamieszkały w Słupsku pominął udział w niej i pierwszoplanową rolę ‘Dzięcioła’ – postać mało znana), opisane wydarzenia również różnią się w szczegółach od opracowań naukowych wspomnianych lubelskich historyków: ‘W nocy z 17 na 18 lutego 1945 r. z zamku w Lublinie, uważanego za więzienie, z którego ucieczka jest w ogóle niemożliwa, zbiegło 11 żołnierzy AK. Umożliwili im to akowcy, głównie byli partyzanci „Kmicica”, którzy w sierpniu 1944 r. wcieleni zostali do armii gen. Berlinga i otrzymali przydział do Batalionu Ochrony Jeńców. W tę noc pełnili właśnie służbę w więzieniu. Z dwóch cel wypuścili najbardziej zagrożonych oficerów. Mimo że akcja miała być przeprowadzona bez strzału, zginęło w jej toku dwóch strażników, którzy z bronią w ręku przeciwstawili się żołnierzom. Wśród uwolnionych byli znani i popularni oficerowie AK z Lubelszczyzny skazani przez NKWD na karę śmierci: kpt. Dębicki „Kmicic”, komendant Obwodu Lublin-Miasto i dowódca OP IV/8 pp Leg. AK; mjr Konstanty Witkowski „Müller”, komendant obwodu Radzyń i dowódca dużego oddziału leśnego, wchodzącego w skład 35 pp AK; ppor. Kazimierz Burski „Konrad II”, który po aresztowaniu „Kmicica” zastąpił go na stanowisku komendanta Obwodu Lublin-Miasto. Był wśród uwolnionych również cichociemny ppor. Mieczysław Kwarciański „Ziut”, zrzucony 25/26 I 1943 r. Otrzymał przydział do Kedywu Okręgu AK Lublin jako oficer dywersji. Przed aresztowaniem dowódca radiostacji okręgu nr 77, utrzymującej łączność z rządem RP i sztabem Naczelnego Wodza w Londynie. Wraz z nimi uciekło dwunastu żołnierzy Batalionu Ochrony Jeńców na czele z dowodzącym akcją plut. Józefem Mazurkiewiczem „Ryszardem”, dawnym partyzantem oddziału „Małego””.⁵

Powojenne losy ‘Dzięcioła’ okazały się tragiczne. W szczytowym okresie stalinizmu w Polsce powrócił do aktywnej działalności zbrojnej na Ziemi Krasnostawskiej. W „Informatorze o nielegalnych i antypaństwowych organizacjach i bandach zbrojnych działających w Polsce Ludowej w latach 1944-1956”, opracowanym dla

peerelowskiego MSW, jest notatka o oddziale „Leonka” – jak go wówczas miejscowi nazywali, rozdz. I „Poakowskie podziemie zbrojne”: „Dzięcioł”. Oddział składał się z byłych członków AK i WiN. Działał w latach 1952-54 na terenie pow. Krasnystaw, woj. lubelskie. Dowódcą był Majchrzak vel Woźniak Leon „Dzięcioł”, który został zabity 27.XII.1953 r. Miał około 40 współpracowników i meliniarzy. Liczył 15 osób”.⁶ Współcześni historycy zweryfikowali tę informację służb MSW. Daniel Piekaruś z lubelskiego Oddziału IPN obszernie opisał powojenną działalność zbrojną „Dzięcioła” Leona Majchrzaka. Wspomina o donosicielu „Zenonie”, który wydał „Leonka” krasnostawskiemu UB. 27 grudnia 1953 r. jego oddziałek otoczyły KBW i MO. Podczas próby wyjścia z obławy zginęła niespełna 18 - letnia łączniczka Czesława Antoniak. Wymiana ognia trwała całą noc, „Dzięcioł” pozwolił poddać się dwóm swoim ludziom, a sam nad ranem popełnił samobójstwo. Ciała łączniczki Czesławy Antoniak i „Dzięcioła” UB kazało pochować w bezimiennym wspólnym grobie pod murem cmentarza w Krasnymstawie. Niestety nawet w Wolnej Polsce władze miasta Krasnystaw nie zatroszczyły się o upamiętnienie ‘żołnierza wyklętego’ Leona Majchrzaka ps. „Dzięcioł”.

Bibliografia:

Zofia Leszczyńska, ‘Ginę za to co najgłębiej człowiek ukochać może. Skazani na karę śmierci przez sądy wojskowe na Zamku Lubelskim (1944 – 1945)’, Lublin 1998.

Daniel Piekaruś, „Działalność konspiracyjna Leona Majchrzaka ps. ‘Dzięcioł’, ‘Leonek’ w powiecie krasnostawskim 1951 – 1953” [w:] ‘Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Krasnymstawie w latach 1944 – 1956’ pod red. Jacka Romanka Lublin 2008.

Mieczysław Szefer, „Tragiczne losy ‘Kmicica’, „Moje Miasto. Słupsk” Numer 11 (79) 2006 <http://www.mojemiasto.slupsk.pl>

‘Informator o nielegalnych i antypaństwowych organizacjach i bandach zbrojnych działających w Polsce Ludowej w latach 1944-1956’ Warszawa 1964, upublicznienie Lublin 1993.

Przypisy:

1.Zofia Leszczyńska, ‘Ginę za to co najgłębiej człowiek ukochać może. Skazani na karę śmierci przez sądy wojskowe na Zamku Lubelskim (1944 – 1945) ’, Lublin 1998, s. 303.

2.Ibidem., s. 17 – 18.

3.Daniel Piekaruś, „Działalność konspiracyjna Leona Majchrzaka ps. „Dzięcioł’, ‘Leonek’ w powiecie krasnostawskim 1951 – 1953” [w:] ‘Powiatowy Urząd

Bezpieczeństwa Publicznego w Krasnymstawie w latach 1944 – 1956' pod red. Jacka Romanka Lublin 2008 s. 112.

4.Zofia Leszczyńska, op. cit. s. 303.

5.Mieczysław Szefer, „Tragiczne losy 'Kmicica', „Moje Miasto. Słupsk” Numer 11 (79) 2006 <http://www.mojemiasto.slupsk.pl>

6.'Informator o nielegalnych i antypaństwowych organizacjach i bandach zbrojnych działających w Polsce Ludowej w latach 1944-1956' Warszawa 1964, upublicznienie Lublin 1993, s. 30.

[Powrót do poprzedniej strony](#)

[Poprzednia Strona](#)
[Następna Strona](#)